

SEKÜLERLEŞME YA DA DÜNYEVİLEŞME ANAFORUNDA İNSAN (KÂRUN ÖRNEĞİ)

Kerim BULADI*

Makale Geliş: 08.08.2017

Makale Kabul: 10.10.2017

Özet: Kur'ân, rahmet kaynağı ve hidayet rehberidir. Kur'ân, insana; Allah'a, kendisine, diğer insanlara, canlılara ve eşyaya olan sorumluluğunu anlatmak ve onu sırat-ı müstakime ulaştırmak için çeşitli metotlara başvurmuştur. Kur'ân kıssaları da bu yöntemlerden biridir. Kıssalar, geçmişte vuku bulan hadiseleri somut bir şekilde ortaya koyarlar. Kur'ân'ın anlatımlarında canlı, hareketli, etkili bir tasavvur vardır.

Karûn kıssasının iyi okunması ve anlaşılması, günümüzde hâkim kılınmak istenilen bireyselliğin dolayısıyla kendi menfaatinden başka bir değer tanımayan zihin karmaşasının da sorgulanmasına yardımcı olacaktır. Karûn kıssası, ötekileri unutturan seküler bir yaklaşımın, pragmatist bir düşüncenin, evreni ne hale getirdiğinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Ulusal ve küresel ölçekte oluşan ekonomik ve sosyal krizlerin alt yapısını, bu zihniyetin oluşturduğu söylenebilir. Ulusal ve küresel zenginliğin belirli ellerde ve devletlerde tekelleşmesi, bu anlayışın ve psikolojinin ürünüdür.

İnsanlık, güçlü olmayı sadece servet biriktirmekte, üstün teknoloji üretmekte, menkul ve gayrimenkul değerlere sahip olmakta sananların inkırazına, Karûn örneğinde olduğu gibi bugün değilse bile ileride şahit olacaktır. Bu ilâhî kanunu kimse geri çevirmeye muktedir değildir. Kârûn'un şahsında Kur'ân, bu uyarıyı bütûn insanlığa yapmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Kıssa, Karûn, Ulusal, Küresel.

Abstract: QARÛN; FROM THE PERSPECTIVE OF REVELATION.

Qur'an is the source of mercy and guide of salvation. Qur'an applies various methods in order to guide people to the straight way and to remind them their responsibilities to God, themselves, other people, living things, and goods.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, kerimbuladi@hotmail.com.

The parables of Qur'an is one of those methods. Parables put the events that had occurred in the past in a concrete way. There is an effective, vibrant and bustling conception in Qur'an.

A well reading and full understanding of "The Parable of Qarûn" will help us to question the chaos of the mind which does not know any other value except for its own interest. The Parable of Qarûn will also contribute to the understanding of the secular approach, which makes "the others" forgotten and pragmatic idea that makes the universe very hard place to breathe in.

The substructure of economic and social crises in national and global scale can be said to be constituted by this mentality. The monopolization of national and global wealth in certain hands and states is the product of this approach and psychology.

Being powerful is not just hoarding money, producing superior technology, owning securities and real estate. The downfall of those people who think in this way, will be witnessed in future if not today. No one has this strength to turn down the Divine Law. Qur'an has this warning for all humanity, under the name of Qarûn.

Key Words: Qur'an, Life, Parable, Qarûn, National, Global.

GİRİŞ

Hidayet ve rahmet kaynağı olan Kur'an-ı Kerim, insanları sırat-ı müstakime ulaştırmak, onlara varlık sebeplerini anlatmak ve kavratmak için çeşitli metotlara başvurmuştur. Geçmişle ilgili sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, sosyo-politik değerlendirmelerde bulunabilmek için, Kur'an kıssalarına başvurmak büyük önem taşımaktadır. Peygamberlerin risalet görevlerini ifa ederken uyguladıkları yöntemlere işaret edilmesi, onların karşılaştıkları problemlere değinilmesi, muhatap oldukları kitlelerin tavır ve davranışlarına dikkat çekilmesi, Kur'an kıssalarının önemle üzerinde durduğu hususlardır. Kıssalar, geçmişte yaşanan hadiseleri canlı bir şekilde ortaya koyar. Kur'an kıssalarını okuyan, dinleyen ve mütalaa eden bir kimse, tarihin derinliklerinde vuku bulan olayları, günümüzde cereyan ediyormuş gibi algılamaya ve tasvir etmeye başlar. Kur'an kıssalarının, tarihin derinliklerinden yaptığı bu projeksiyon, insanın ibret almasını, içe dönük olarak esaslı ve şümüllü bir muhasebe yapmasını sağlar. Bu çalışmamızda günümüzde cereyan eden iktisadi ve ekonomik krizlere, sekülerizmin ya da dünyevileşmenin tuzağına düşen insan tipolojisine ışık tutan Karûn Kıssası ele alınacaktır. Bu kıssanın ortaya koyduğu cihanşümül mesajın aracılığıyla dünyevileşmenin temelini oluşturan zihniyetin psikolojik yansımaları irdelenecektir. Kapitalizmin, tüketim ve kâr putununun sarmalları arasında kendi menfaatinden başka bir değer tanımayan mantık sorgulanacaktır. Ötekileri unutturan bireysel

anlayışın ve pragmatist düşüncenin arka planı üzerinde durulacaktır. Temiz toplumun oluşturulması için, iman ve amel bütünlüğünün önemini kavrayarak kendilerine verilen bilginin farkındalığını gösteren ilim erbabına, emr-i bi'l-marûf ve nehy-i ani'l-münker görevini yaparak tebliğ sorumluluğunu idrak eden mübelliğlere, her devirde şiddetle ihtiyaç duyulduğuna temas edilecektir.

Karûn Kıssası

Kur'an'da, Karûn'un adı ve ona dair kıssa çeşitli âyetlerde zikredilir. Mü'min Sûresi'nde, Musa (a.s)'ın, bir kısım mucize ve açık delillerle Firavun, Hâmân ve Karûn'a gönderildiği şöyle açıklanır: *"Andolsun ki biz, Musa'yı mucizelerimizle ve apaçık delille, Firavun'a, Hâmân'a ve Karûn'a gönderdik. Onlar: Bu çok yalancı bir sihirbazdır! dediler."*¹ Görüldüğü gibi bu âyette, o günkü toplumun liderleri durumunda olan kişilere Hz. Musa'nın açık delillerle gönderildiğinden söz edilmektedir. Hâmân ve Karûn, ilahlık davasında bulunan², İsrailoğullarını bölüp parçalayan, onları ezen ve erkek çocuklarını boğazlatan³ Firavun'un yardımcıları ve en yakın arkadaşlarıdır. Yukarıdaki âyette Firavun'un veziri Hâmân'la birlikte Karûn'un da zikredilmesi, onun söz konusu cemiyette önemli bir konuma sahip olduğunu göstermektedir.

Bu üçlünün ismi bir başka âyette ise şöyle anlatılır: *"Karûn'u, Firavun'u ve Hâmân'ı da (helâk ettik). Andolsun ki, Musa onlara apaçık deliller getirmişti de, onlar yeryüzünde büyüklük taslamışlardı. Halbuki (azabımızı aşıp) geçebilecek değillerdi. Nitekim, onlardan her birini günahı sebebiyle cezalandırdık. Kiminin üzerine taşlar savuran rüzgarlar gönderdik, kimini korkunç bir ses yakalayverdi, kimini yerin dibine geçirdik, kimini suda boğduk. Allah, onlara zulmetmiyor, asıl onlar kendilerine zulmediyorlardı."*⁴

İlk âyette Karûn'un ismi birinci sırada zikredilmiştir. Bu durum, söz konusu üçlünün Hakk'a karşı büyüklük göstermekte, Hz. Musa'nın tebliğine karşı direnme hususunda birbirini destekledikleri ve ortak hareket ettiklerini gösterdiği gibi aynı zamanda onların, yaşadıkları toplumun elitleri olduklarını da vurgulamaktadır. 40. âyette ise, bu üçlünün işledikleri günahları sebebiyle azaba müstahak oldukları zikredilmiş, yaptıkları isyan, küfür ve nankörlükleri oranında da bir kısım cezalara çarptırıldıkları ifade edilmiştir.

1 Mü'min, 40/23-24.

2 Kasas, 28/38; Nâzi'ât, 79/24.

3 Kasas, 28/4.

4 Ankebût, 29/39-40.

Kasas Süresi'nde, Karûn'a büyük bir servet verildiğinden söz edilir. Kendisine lütfedilen serveti kötüye kullanan, Allah yolunda harcamaktan ve insanlara ihsan etmekten kaçınan Karûn, sahip olduğu maddî varlığı kendi ilmi ve becerisi sayesinde elde ettiğini iddia etmektedir. Karûn, ta-kındığı zinet ve giydiği kaliteli elbisesi ile kavminin yanına çıkarak maddî gücünü göstermek istemiş; değer yargıları, algıları ve kıymet ölçüleri dün-yevileşme üzerine kurulmuş olan kimseleri, imrendirmeyi başarmıştır. Bu husus Kur'ân'da şöyle anlatılır:

“Karûn, Musa'nun kavminden idi. Onlara karşı azgınlık etmişti. Biz ona öyle hazineler vermiştik ki, anahtarlarını güçlü kuvvetli bir topluluk zor ta-sırdı. Kavmi ona şöyle demişti: Şımarma! Bil ki, Allah şımarıkları sevmez. Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harçayarak) âhiret yurdunu iste; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana ihsan ettiği gibi, sen de (insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez. Karun ise: O (servet) bana ancak kendimdeki bilgi sayesinde verildi, demişti. Bilmiyor muydu ki Allah, kendinden önceki nesillerden, ondan daha güçlü, ondan daha çok taraftarı olan kimseleri helâk etmişti. Günahkârlardan günahları sorulmaz (Allah onların hepsini bilir). Derken Karûn, ihtişam içinde kavminin karşısına çıktı. Dünya haya-tını arzulayanlar: keşke Karûn'a verilenin benzeri bizim de olsaydı; doğru-su o çok şanslı! dediler. Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise şöyle dediler; Yazıklar olsun size! İman edip Salih amel yapanlara göre Allah'ın mükâfâtı daha üstündür. Ona da ancak sabredenler kavuşabilir. Nihayet biz, onu da, sarayını da yerin dibine geçirdik. Artık Allah'a karşı kendisini savunup kurtarabilecek kimselerden değildi.”⁵

Âyetlerde açıklandığı gibi Karûn, ne Hakk'a ne de halkına karşı görevi-ni yapmıştır. İleride de değineceğimiz gibi Karûn, bir semboldür. Karun, kendi çıkarlarını düşünen, değer ölçüsü olarak serveti önceleyerek çevre-sine ve insanlara karşı sorumluluğunun farkında olmayan kimselerin bir idolüdür.

Karûn'un Kimliği, Şahsiyeti ve Kişiliği

Bir insanı daha iyi tanıyabilmenin en önemli yolu, onun kimliği hak-kında bilgi sahibi olmaktır. Kimlik, bir kimsenin aidiyetini, ailesini, çevre-sini ve kökenini bildirmesi açısından mühim bir ölçü sayılabilir. Kur'ân-ı Kerîm, Karûn'un kimliği hakkında önemli ipuçları vermektedir. “*Karûn, Musa'nun kavminden idî*” ifadesi, Karûn'un, Hz. Musa'ya çok yakın bir çev-renden olduğunu göstermektedir.

Kârûn'u anlatan âyetler, onun kişiliği ve şahsiyeti hakkında çok mühim ipuçları vermektedir. Bu bağlamda şahsiyet ve kişiliğin ne anlama geldiğini de açıklamakta yarar vardır: Şahsiyet, cismânî ve manevî, objektif ve sübjektif cepheleriyle bir insanın bütün vasıflarını, bütün hatalarını ifade eder.⁶ Kişilik, bir insanın duyusu, düşünüşü, davranış tarzlarını etkileyen faktörlerin kendisine özgü bir görüntüsüdür. Kişilik, çok kapsamlı bir kavram olup bireyin, biyolojik ve psikolojik, kalıtsal ve edinik yeteneklerini, güdülerini, duyularını, isteklerini, alışkanlıklarını ve bütün davranış özelliklerini içine alır.⁷ Marton Pince, şahsiyeti, "Doğuştan olan tüm yaratılış özelliklerimiz, insiyak, iştah, güdü ve yönelişlerimizle sonradan kazandığımız bütün davranış yöntemlerimizin toplamıdır" diye tarif eder.⁸

Bu tariflere göre düşünüldüğünde kendini beğenmesi, egoistçe bir tavır sergilemesi, mala karşı aşırı tutkusunu, istikbârı (kendini üstün görerek insanları küçümsemesi), Hz. Mûsâ'yı yalanlaması ve onu sihirbaz olarak nitelemesi, ekonomik varlığı ile şımarması, yaşadığı çevrenin hukukuna riayet etmemesi ve dünyevileşmesi gibi özellikler, Kârûn'un kişiliğini ve şahsiyetini önemli ölçüde yansıtmaktadır.

Kârûn, Tevrat'ta Korah diye anılmakta ve çöl hayatında Mûsâ'nın otoritesine karşı başlatılan isyan hadisesinde başrolü oynamaktadır. Kârûn, Tevrat'ta, Mûsâ ve Hârûn'a karşı çıkarılan bir isyan hareketiyle gündeme gelmektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi Kârûn, Hz. Mûsâ'nın kavminden, zenginliğiyle mağrur bir kişi olarak takdim edilir. Gösterişi seven, kavminin arasında bazılarının hayranlığını celbeden, halkın uyarılarını dikkate almayan ve kendini beğenen bir kimse olarak anlatılan Kârûn hakkında İslâmî kaynaklarda çeşitli rivâyetler vardır. Tevrat'ta şeceresi verilerek onun, Musa'nın amcasının oğlu olduğu belirtilir. Mûsâ ve Hârûn'dan sonra İsrailoğulları'nın en bilgilisi ve en üstünü sayıldığı, Tevrat'ı çok güzel okuduğu, İsrailoğullarının Mısır'da yaşadığı dönemlerde Firavun tarafından onlara yönetici tayin edildiği, fakat tıpkı Sâmiri gibi Allah düşmanı olup bozgunculuk çıkardığı, Hz. Mûsâ'dan simya ilmini öğrendiği belirtilmekte; evinin, elbiselerinin, hazinelerinin özellikleri ve gösterişli tavırları nakledilmektedir.⁹

Hz. Mûsâ'nın amcazadesi, (teyzesinin oğlu, ya da amcası) olduğu söylenen Kârûn, önceleri Hz. Musa'ya iman etmiştir. Fakat hırsı ve kıskançlığı yüzünden münafıklığa yeltenmiştir. İsrailoğulları'nın başında Firavun'un

6 M. Şekip Tunç, *Psikolojiye Giriş*, İstanbul, 1949, s. 140.

7 Bkz. Feriha Baymur, *Genel Psikoloji*, İstanbul, 1994, s. 224-225.

8 Asaf Demirbaş, *Karakter ve Din Eğitimi*, Ankara İlahiyat Fakültesi Yayınları, Nisan, 1981, sy. 1, s. 139.

9 Ömer Faruk Harman, *DİA*, İstanbul, 2001, XXIV, 519-520.

görevlisi olarak bulunmuştur. Onlara karşı zalimlik ve taşkınlık etmiştir. Bir taraftan servetiyle, bir taraftan ilmiyle övünmüş ve şıarmıştır. Rivâyete göre İsrailoğulları içerisinde Tevrat'ı en iyi okuyan kimse odur. Kimya ve ticaret sahasında da çok bilgili olduğuna dair kayıtlar mevcuttur. Ne var ki, sonunda, gerek ilmi, gerekse serveti ona fayda sağlamamış, inançsızlığı ve azgınlığı yüzünden helâk olup gitmiştir.¹⁰

Kârûn'un Değer Yargısı

Kur'an, Kârûn'un değer yargılarının ve öncelediği olguların dünyalık kazanımlar ekseninde şekillendiğini anlatır. Kârûn, Kur'an'da güçlü-kuvvetli büyük bir topluluğun, anahtarlarını bile taşımakta zorlandığı hazinelerin sahibi bir kişi olarak tanıtılır. Bu derece ekonomik güce sahip olan Kârûn, yaşadığı toplumun hakkına tecavüz etmiş, çevresinin kazandığı servette hakkı olmadığını iddia etmiştir. Allah Teâlâ'nın kendisine lütfettiği nimetlerden insanlara ihsanda bulunmayı istememiştir.

Kur'an'ın, Kârûn'un kavmine karşı haksızlık ettiğini "beğâ" kavramıyla ifade etmesi dikkate şayandır. "Beğâ"; haset etmek, haddi aşmak, kibirlenmek, şıarmak, zulmetmek, bozgunculuk etmek, haktan yüz çevirmek¹¹ gibi anlamlara gelir. Kavmi ona "Şıarma..." diye ikazda bulununca Kârûn, onları küçümsemiş, uyarılarını dikkate almamış hatta haddini aşacak tavırlar sergilemiştir. Öte yandan kavminin Kârûn'a, "Şıarma! Allah şımaranları sevmez" şeklindeki dikkat çekici söylemi, onun hak hukuk tanımadığına da işaret etmektedir. Zira Allah Teâlâ'nın verdiği nimetlere şükreden ve çevresini ihmal etmeyerek sehâvette bulunan bir kimseye, böyle bir uyarının yapılmasının bir faydası yoktur. "Yeryüzünde fesat çıkarma" şeklinde Kârûn'un dikkatinin çekilmesi bu açıklamayı teyit etmektedir. Zaten bir sonraki âyette Kârûn'un, kendisine yapılan ikazlara değer vermediği ve yapılan tavsiyelere kulak tıkadığı açıkça görülmektedir. Bu âyeti günümüz ölçeklerine göre düşünürsek, Kârûnlaşan insanlara böyle bir uyarıyı yapan bir topluluğun bulunmasının gerekliliğini kolayca anlamış oluruz.

Kârûn, "*O (servet), bana ancak kendimdeki bilgi sayesinde verildi*" ifadesiyle, kendi kazanımları üzerinde hiçbir kimsenin hak ve söz sahibi olamayacağını deklare etmiştir. Bu algı, bütün inkârcıların ve âhireti

10 Bkz. Zemahşeri; Zemahşeri, Muhammed b. Ömer ez-Zemahşeri, *el-Keşşâfû an Hakâiki Gavâmidî't-Te'vîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fi Vücûhi't-Tenzîl*, Dâru'l-Kitabî'l-Arabîyyi, Beyrut, ts. III, 429-430; Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *el-Camîu li Ahkâmî'l-Kur'ân*, Beyrut, 1995, c. VII, cz. XIII, 284; Şevkânî, Muhammed b. Ali Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr el-Câmiu beyne Fenneyi'r-Rivâyeti min İlmi't-Tefsîr*, Dâru'l-Kitabî'l-İlmiyye, Beyrut, 1994, c. IV, 231-233; Ali Özek ve arkadaşları, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Açıklamalı Meâlî*, Medine, 1992, Kasas Sûresi, 76. âyetin izahı.

11 İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, Darü İhyâüt-Türâsî'l-Arabîyyi, Beyrut, 1999, I, 457-458.

unutarak dünyevileşmenin tuzağına düşenlerin ortak özelliğidir. Nitekim bir âyet-i kerîmede bu hususa şöyle vurgu yapılır: *“İnsana bir zarar dokunduğu zaman bize yalvarır. Sonra kendisine tarafımızdan bir nimet verdiğimiz vakit “Bu bana ancak bilgimden dolayı verilmiştir” der. Hayır o, bir imtihandır. Fakat çokları bilmezler. Bunu onlardan öncekiler de söylemişti; ama kazandıkları şeyler onlara fayda vermedi.”*¹²

Yukarıdaki âyetlerde, ikiyüzlü bir insan karakteri ortaya konulmaktadır. Bir zarar ve sıkıntıya maruz kaldığında Allah'a yalvaran, nimete ve refaha ulaşınca söz konusu sıkıntı ve yakarışlarını unutarak nankörlük eden, sahip olduğu maddi değerleri, kendi bilgisi sayesinde kazandığını sanan bir insan tasvir edilmekte ve onun psikolojisi anlatılmaktadır. Kârûn da benzer tavır sergilemiş ve aynı iddiada bulunmuştur. Âyetten anlaşıldığına göre daha önceki nesillerden aynı zihniyete sahip olanlar da benzer söylemde bulunmuşlar, bundan sonra da onlarla ortak paydada buluşan insanlar, aynı karakteri sergileyeceklerdir.

Ulusal ve küresel düzeydeki ekonomik ve sosyal krizlerin alt yapısını, bu zihniyetin oluşturduğu söylenebilir. Ulusal ve küresel zenginliğin/sermayenin belirli ellerde tekelleşmesi, bu anlayışın ve psikolojinin ürünüdür.

*“Andolsun ki, kendisine dokunan bir zarardan sonra biz ona bir rahmet tattırırsak: Bu benim hakkımdır, kıyametin kopacağını sanmıyorum. Rab-bime döndürülmüş olsam bile muhakkak O'nun katında benim için daha güzel şeyler vardır, der.”*¹³

Bu âyet, inkârcı ve kıyametin vukuuna inanmayan bir insanın tavrını ortaya koymaktadır. Varlık, bolluk ve rahata kavuşan nankör bir kimşenin davranışını tasvir eden âyet, bu düşüncede olanların özelliklerine vurgu yapmaktadır. Söz konusu âyette kendini üstün görme/istikbâr, bencillik ve şımarıklık gibi özellikler, bu tip insanların vasfı olarak yansıtılmıştır. İnkâr, nankörlük, tepeden bakma, nefisini terbiye edememe gibi nitelikler, dünya hayatından başka bir hayatın varlığına inanmayanların¹⁴ müşterek vasıflarıdır ki, Kur'ân bu zihniyet sahiplerini uyarmakta ve onların sapık bir yolda olduklarını açıkça vurgulamaktadır.

Kârûn da kendi bilgisi ve çabası sayesinde zengin olduğunu iddia etmiş ve yaşadığı çevrenin serveti üzerinde hakkı olmadığını dillendirmiştir. Bu zihniyete göre, ötekilerin, zenginlerin servetinde hakları yoktur. Ötekilere vermek ve destek olmak bu algılayışa terstir. Kapitalizmin tüketim ve kâr putununun arka planında Kârûn zihniyetinin yattığı söylenebilir. Bu

12 Zümer, 39/49-50.

13 Fussilet, 41/50.

14 Bk. Câsiye, 45/24.

zihniyetin hayat tarzı haline getirilerek normalleştiği toplumlarda ekonomik sömürü düzeni yerleşmiş ve insanlar, eşyanın emrinde bir köle haline getirilmiştir.

Bir başka âyette inkarcıların temel özelliğine şöyle vurgu yapılır: “*Âl-lah’ın size rızık olarak verdiklerinden hayra sarf ediniz; denildiğinde, kâfirler mü’minlere dediler ki: Allah’ın dilediği taktirde doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız? Siz gerçekten apaçık bir sapıklık içersindesiniz.*”¹⁵ İnsana rızık veren ve onu varlık sahibi yapan Allah’tır. Bu yüzden infak eden kimse, kendi malından değil, Allah’ın kendisine rızık olarak ihsan ettiğinden harcadığını düşünmeli, bu şuurla dağıtmalı ve bu konuda cimrilikten sakınmalıdır. Zira sahip olduğu servet kendisinin değildir. Kur’ân, bu hususta şu uyarıyı yapar: “*Size ne oluyor da, Allah yolunda harcama yapmıyorsunuz? Hâlbuki göklerin ve yerin mirası Allah’ındır...*”¹⁶

Kârûn, bilgili ve yetenekli olmakla övünmüş, infaktan kaçınmış, kendinden önceki asırlarda yaşayan güçlü-kuvvetli ve daha fazla servet sahip olanların helâk edilişinden ders çıkarmamıştır. Şayet bilgi, kabiliyet ve zenginlik, dünyevi saadetin, güç ve iktidarın yegâne garantisi ise, niçin bu faktörler onun helakini ve sarayının yerin dibine geçirilişini önleyemedi? Her başarıyı servet birikiminde sananların, bu konuda ciddi murakabe yapmaları gerekir ki, Kur’ân böyle bir ve muhasebenin yapılmasını herkesten ve özellikle bu algıya sahip olanlardan istemektedir. Kur’ân kıssalarının, temel gayelerinden biri de budur.

Sahip olduğu ekonomik gücünü kendi sermayesi olarak görmek, nimeti lütfeden Allah’a karşı nankörlüktür. Zira yaşanan hadiseler, güçlü sanılan iktidarların, ekonomilerin ve elden çıkmayacağı sanılan nimetlerin ne kadar hızlı bir şekilde zeval bulduğunu göstermektedir. Kârûn’un şahsında Kur’ân, bu uyarıyı bütün insanlığa yapmıştır.

Servetiyle başkalarına gurur ve kibir gösterilerinde bulunma basitliği sergileyen, dilimizdeki ifadesiyle “görmemiş” tavrı ortaya koyan her devirdeki insanın, Kur’ân’daki sembol isminin Kârûn olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Kârûn, bir yerden başka bir yere giderken sahip olduğu her şeyi beraberinde götürme hastalığına tutulmuştur.¹⁷

Kârûn kıssası, Allah Teâlâ’nın zengin kıldığı kimseler için ibret levhasıdır ve aynı zamanda bir uyarıdır. Ayrıca bu kıssa, zenginlerin mallarına imrenen yeterli ekonomik güce sahip olmayan kimselerin de ders alacağı önemli bir hadise olarak görülmelidir.

15 Yâsin, 36/47.

16 Hadid, 57/10.

17 Abdullah Çimen, *Niçin Helâk Oldular*, Işık Akademi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 384.

Kur'ân, birçok kavmin ve bireyin, fesat çıkarmaları, bozgunculuk yapmaları, istikametten sapmaları sebebiyle helâk olduğunu bildirmektedir.¹⁸ "Allah fesat çıkaranları sevmez"¹⁹ âyetinden anlaşılacağı üzere Kârûn'a kavmi bozgunculuk yapmaması için uyarıda bulunmuştur. Bu durum, Kârûn'un fesatçı, bozguncu birisi olduğunu göstermektedir. Bir toplumda servetin tekelleşmesi ve öteki kitlenin yoksulluğa mahkûm edilmesi, o toplumun istikrarını bozan en önemli âmil olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyada yaşanan olumsuzlukların, istikrarsızlıkların, fitne ve fesadın, terör ve anarşinin belki de en önemli sebeplerinden biri de budur.

İnsanlara tepeden bakan bir değer yargısı ile özdeşleşen Kârûn, Firavun ve Hâmân üçlüsünün geçtiği âyetlerde bunların ortak vasıflarının, kibir, başkalarını küçük görme ve aşağılama olduğu belirtilmiştir.²⁰ Kibir, inkârcıların en belirgin karakteri olarak görülür. Kibir, büyüklük, büyülenme anlamına gelir. İstikbâr da kendini büyük görme manasını içerir.²¹

Küfür kavramının mana yapısındaki en mühim öge, "tepeden bakma" yahut "küçük görme" dir. Kur'ân, küfrün yapısındaki bu ögeyi, özellikle vurgulamaktadır. Öyle ki, birçok hallerde bu öge ile kâfirin, en tipik vasfı temsil olunmaktadır. Kâfir, insanları küçük gören ve kendisiyle övünen bir kişidir. Kendilerini büyük görenler, imanı kabul etmezler. Diğer taraftan âyetlere iman etmeyenler de kendilerini büyük görmekten başka bir şey yapmamaktadırlar.²²

İnkârcıların kendilerini üstün ve değerli, başkalarını ise küçük görmelerinin arka planında yatan zihniyet, büyüklük duygusudur. Üstünlük psikozunu bir yaşam tarzı haline getiren inkârcılar, tarih boyu ötekileri hep hor görmüş, basite almış hatta daha yakın bir zamana kadar onları insan kategorisinde bile değerlendirmemiştir. "Rönesans devrinde, Müslümanlar da başkaları gibi insan kabul edilmeye başlandı."²³ Bu anlayış, inkârcıların zihniyet yapısını yansıtmaktadır.

Kârûn, kavminin kendisine yaptığı uyarıları, "Bu hazineleri, ben kendi ilimim ve imkânımla kazandım" diyerek dikkate almamış, kibir ve gururla zinetini sergileme yarışına girmiştir. Kendi serveti ve etrafı ile gururlanmak inkârcıların ayrılmaz özelliğidir. Şu âyet bu gerçeği önemle vurgulamaktadır: "*Biz hangi ülkeye bir uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıklı ve şımarık kişileri; biz: Size gönderilmiş olan şeyi inkâr ediyoruz*

18 Bkz. A'raf, 7/74, 86; Yunus, 10/9; Kasas, 28/4, 27; Neml, 27/14; Ankebüt, 29/28-29.

19 Kasas, 28/77,

20 Ankebüt, 29/39.

21 Bkz. Ebû Bekir er-Râzî, *Muhtârü's-Sihâh*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981, s. 482-483.

22 Toshihiko İzutsu, *Kur'ân'da Dinî ve Ahlâkî Kavramlar*, tercüme, Selahattin Ayaz, Pınar Yayınları, İstanbul, 1991, s. 193-194.

23 M. Hamdi Zakzuk, *Oryantalizm*, tercüme, Abdülaziz Hatip, İzmir, 1993, s. 27.

demişlerdir. Ve: Biz malca ve evlatça daha çoğuz, biz azaba uğratılacak değiliz, dediler.”

Kârûn'un, onun zihniyetinde olan inkârcıların, dünyevileşmenin tuzağına düşmüş zenginlerin ve âhireti umursamayan bilginlerin dün de bugün de aynı karaktere sahip olduklarını Kur'ân'ın verdiği bilgilerin ışığında söylememiz mümkündür. Küresel kapitalizmin zihniyet haritasında, yeterince mal varlığı olmayan ve tüketmeyen insanın değeri yoktur. Mal varlığı olan ve tüketen, hürmete ve değere layıktır anlayışı, maalesef dünya toplumlarının en kayda değer çıkmazdır. Öte yandan günümüzde âhirete inandığını söz ve fiilleriyle deklare ettiği halde Kârûn'un zihniyeti ile özdeşleşen Müslüman zenginlerden de söz edilmesi, bu konunun ciddiyetini göstermektedir.

Kârûn'un Pragmatist Yaklaşımı

Kur'ân'ın, gerek servetin elde edilmesi gerekse harcanması ile ilgili ortaya koyduğu ilke, yalnız kazanan kişinin değil toplumun menfaatini içermektedir. Servet sahibi, mikro ölçekte toplumunun, makro düzeyde ise bütün insanlığın sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmesine doğrudan veya dolaylı olarak katkıda bulunmalıdır. Kişinin sahip olduğu servet ve imkânı, yalnız kendi çıkarları için harcamasını Kur'ân sert bir şekilde tenkit etmektedir. *“Allah'ın kendilerine lütfundan verdiği nimetlerde cimrilik edenler, bunun, kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Hayır! O kendileri için bir şerdir. Cimrilik ettikleri şey kıyâmet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır...”*²⁴, *“Size ne oluyor da, Allah yolunda harcamıyorsunuz? Halbuki göklerin ve yerin mirası Allah'ındır...”*²⁵ gibi âyetler, bu gerçeği önemle vurgulamaktadır. Diğer taraftan kazanılan servette, bir başkalarının haklarının da bulunduğunu Kur'ân, her fırsatta dile getirmiştir.²⁶ Bu yüzden kişi, yalnız kendi menfaatini değil aynı zamanda toplumun diğer bireylerinin haklarını ve faydasını da düşünmelidir.

Âhiret gününe ve hesap vereceğine yakinen inanmayan insan, tüketim ve harcamaları ile toplumun diğer kesimlerine karşı sosyal statüsünü belirgin bir şekilde gösterme psikozuna girer. Bunun neticesinde dünya hayatının cazibesi karşısında daha alt gelir grubuna sahip insanlar, onun servetine ve büyüleyici yaşantısına imrenmeye başlar. Kârûn kıssasında da aynı hadiseyi müşahede etmekteyiz. Demek ki, Kur'ân, Kârûn ve benzerlerinin şahsında bir zihniyet haritası çizmekte ve sorgulama yapmak-

24 Âl-i İmrân, 3/180.

25 Hadid, 57/10.

26 Bkz. Me'âric, 24-25.

tadır. Burada güdülen amaç, daha sonraki nesillerin yaşanan hadiseden ibret almaları ve aynı tuzağa düşmemelerini sağlamaktır.

Karûn, serveti ile gururlanmanın yanında ona aşırı derecede güvenmekte ve sahip olduğu maddi iktidarın hiç elinden çıkmayacağını sanarak şımarmasını sürdürmektedir. Onun bu tavrı, kavmi tarafından kınanmış ve “Şımarma! Allah şımaranları sevmez” ifadesiyle uyarılmıştır.

Âyette geçen “feriha” fiili, iki anlama gelir. Birincisi, sevinmek, ikincisi, şıarmaktır. Buna göre âyet’in manası, “Ey Karûn, dünyadaki malının çokluğu ile sevinip şıarma. Çünkü bu şekilde şımarıp sevinen kimseyi malı, âhiret işlerinin dışında başka işlere yöneltir (âhirete hazırlanmaktan alıkoyar)” şeklindedir.²⁷

Mücahid, “Şımarma! Allah şımaranları sevmez” cümlesindeki “ferihîn” sözcüğünü, “Allah’ın kendilerine verdiği nimetlere şükretmeyen şımarıklar, övünenler ve mütekebbirler” şeklinde tefsir etmiştir.²⁸

Seyyid Kutub ise, bu âyeti şöyle yorumlar: “Şımarma! Malınla gururlanarak, servetine güvenerek, hazinene dayanarak, gücüne ve kudretine aldanarak aşırı sevinme ve şıarma. Kendine o malı veren gerçek nimetin sahibini ve O’nun verdiği nimeti unutma, bu yüzden hamd ve senada bulunmayan azgın ve şımarık kimseler gibi olma. Kendisini mal sevgisine kaptıran, gönlünü hep onunla meşgul eden, zihnini tamamen malî konulara hasreden ve böylece Allah’ın kullarına kuruntu yapan kimseler gibi şıarma.”²⁹

Bu yorumlar çerçevesinde mesele mütalaa edildiğinde, kendisine lüt-fedilen nimet ve imkânlardan dolayı şıarmak, aşırı gitmek, nimeti ihsan edeni unutmak, gerekli yerlere infak etmeyerek malın şükürünü yerine getirmemek, dünyevileşerek âhireti unutmak, Karûn ve onun gibi hareket edenlerin en belirgin karakteridir. Doğrusu, bu gruba sadece kanaatimize göre inkârcılar girmemektedir. Kendisini Müslüman olarak tanımlayıp da Kur’ân’ın, üretim ve tüketim ahlakı ile ilgili belirlediği ilkelere bağlı kalmayarak dünyevileşmeyi bir hedef şeklinde idealleştiren, yoksula, fakire ve yaşadığı çevreye karşı maddî ve manevî sorumluluklarını unutan, lüks ve israf içerisinde yaşadığı halde çalıştırdığı kimselere insanca yaşabilecekleri ücreti vermeyen, bütün hayatını dünyada ebedî kalacakmış gibi kurgulayan ve kulluk görevlerini unutan kimseler, Karûn zihniyetinin bir iz düşümü olarak karşımıza çıkmaktadır.

27 İbn Maanzûr, Lisânü'l-Arab, I, 212.

28 Taberî, Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *age.*, c. X, cz. XX, 70-71.

29 Seyyid Kutub, *age.*, V, 2711.

Sekülerizm, genelde dini, kutsalı hayatın dışına itme olarak algılanır. Sekülerleşme, Latince soeculum kelimesinden gelir. Kelime, asır veya devir anlamını taşımaktadır. Ama dördüncü- beşinci asırlardan itibaren muhtemelen “bir devrin ruhu” fikrinin uzantısı olarak “dünya” anlamını da üstlenmiştir. O tarihlerde de kelimeye karmaşık bir anlam atfedilmiştir. Kelime aynı zamanda tanrıyla uyuşmayan bir hayat ve hayat şekli anlamında da kullanılmıştır. Weber, rasyonel mantığın, modern yaşamın nerdeyse tümünde nasıl etkin hale geldiğini araştırmış, sonuçta buna “kapitalizmin ruhu” adını vermiştir. Weber’in araştırması, Batı medeniyetinde XVI. yüzyıldan itibaren birbiri ardınca hayatın tüm alanlarında “olayların izahının bu dünyadaki tecrübeler ve insan aklına müracaatla mümkün olduğu” inancına dayalı bir sürecin oluşmaya başladığını ortaya koymuştur. Shiner’in ifade ettiği gibi dünya artık “kendi kendine yeten nedensel bir yapıya” sahiptir. Bu dünya görüşü, artık bu dünya dışındaki güçlere başvuran açıklamaların tamamen kullanımdan kalkması anlamına gelmektedir.³⁰

Tariflerden ve açıklamalardan da anlaşılacağı gibi sekülerizm, dinin ortaya koyduğu değerleri tanımamakta, insan aklının kavramakta aciz kaldığı gerçekleri reddetmekte ve yaratıcıyı dışlamaktadır. Bu zihniyet ve akım daha sonraları reddedilse ve sorgulansa da, etkisini sürdürmekte ve kapitalizmin ilahlaştırdığı kâr ve tüketim putunun gölgesinde merhametten yoksun bir şekilde insanlığı tuzağına düşürmeye devam etmektedir. Çağımızda geniş bir hâkimiyet alanı bulan bencilliğin ve egoizmin ivme kazanmasıyla bu tuzağa âhirete inandığını söyleyen insanların da düştüğünü görmek mümkündür. Bu yüzden biz, batı kültürünün gölgesinde vücut bulan ve şekillenen sekülerizm kavramının yerine, Kur’ân’ın da ısrarla üzerinde durduğu, dikkat çektiği ve kaçınılmasını istediği “dünyevileşme” kavramını kullanabiliriz. Kendisini Müslüman olarak tanımlayanlar ve arada sırada da olsa İslam dinin ritüellerini yerine getirmeye çalışanlar, ya da İslam’ın temel esaslarına riayet ettiği halde içini dolduramadıkları için âhiret inancı konusunda yakîni dereceye eremeyenlerin, her ne kadar sekülerizm bağlamında dini dışlama gibi bir duruma düştükleri söylenebilir de, dünyevileşmenin çarkları arasında Karûn’un zihniyet anaforuna girmekten kurtulamayacakları ifade edilebilir. Kur’ân’a inanan mü’minlerin, Karûn kıssasından çıkaracakları en önemli ders de bu olsa gerektir.

Dünyevileşmenin bir ideal olarak benimsendiği günümüzde, dünyaya ve onun değerlerine hızlı bir yöneliş vardır. Bu teveccühün, âhireti haya-

30 William H. Swatos-Kevin J. Christiano, *Sekülerleşme Teorisi: Bir Kavramın Serüveni*, Sekülerizm Sorguluyor, Hazırlayan, Ali Köse, Ufuk Kitapları, İstanbul, 2002, içinde, s. 98-99.

tın merkezine almayanlar tarafından yapılmasını anlamak kolaydır. Fakat âhirete inanan müminlerin, kulluk görevlerini unutturacak derecede servete düşkünlüğünü ve dünyevî değerlere bağlılığını anlamak oldukça zordur. Böyle bir durum, mü'minlerin, "âhirete yakinen inanırlar" sıfatı ile çelişmektedir.

Hız. Peygamber, mü'minlerin ileride bu tehlikeli tuzağa düşmemesi için önemli açıklamalar ve ikazlarda bulunmuştur. Peygamber (s.a.v), Ebû Ubeyde'yi Bahreyn'in vergisini toplamak için göndermiştir. Hız. Peygamber, Bahreyn halkı ile anlaşma yapmış ve onlara Ala' b. Hadrami'yi vali olarak atamıştır. Ebu Ubeyde, Bahreyn'den mallarla (geri) dönmüştür. Ensâr, Ebu Ubeyde'nin gelişini duymuş ve Peygamber (s.a.v.) ile birlikte sabah namazına gelmiştir. Peygamber (s.a.v)'in, sabah namazını kaldırıp ayrıldığı gören Ensar, derhal Resûlullah (s.a.v)'in önüne çıkmıştır. Hız. Peygamber, onları görünce gülümsemiş ve şöyle buyurmuştur: "*Zanne derim siz, Ebû Ubeyde'nin Bahreyn'den bir şey ile geldiğini duydunuz.*" Ensar, "Evet ey Allah'ın Resûlü!" diye cevap vermiş, bunun üzerine Hız. Peygamber, "*O halde sevininiz ve sizi sevindirecek şeyi ümit ediniz. Vallahi! ben sizin namınıza fakirlikten korkmuyorum. Fakat ben sizin namınıza dünyanın sizden öncekilere serildiği gibi, size de serilmesinden ve dünya için onların yarıştıkları gibi sizin de yarış etmenizden, dünyanın onları helâk ettiği gibi, sizi de helâk etmesinden korkuyorum.*"³¹ buyurmuştur. Bir diğer rivayete göre Hız. Peygamber, şu açıklamada bulunmuştur: "... Vallahi! Benden sonra sizin şirke sapmanızdan (Allah'a ortak koşmanızdan) korkmuyorum. Fakat ben sizin dünya (malı) için yarışmanızdan korkuyorum"³² "Onları alıkoymuş gibi, sizi de alıkoymasından korkuyorum" rivayeti de vardır.

Günümüzde azımsanmayacak derecede Müslüman kitlenin, servet yığma ve dünyalık elde etme konusunda sekülerlerle bir başka deyişle âhirete inanmayanlarla yarış ettikleri görülmektedir. Varlıklı Müslümanların, giyim, kuşam, lüks, israf, gösteriş, çok katlı binalar, villalar, devre mülkler vs. açısından âhirete inanmayan ya da bu konuda zafiyeti olanlarla azami derecede uygunluk gösterdiği de söylenebilir. Müslüman'ın, ailesini geçindirilmesi, toplumda yardım edilmesi gereken güçsüzlere destek olması, davasını tebliğ ve irşat etmesi için zengin olmasının lüzumu, tartışma bile kabul etmez. Asıl irdelenmesi gereken konu, kazanılan servetin "*O ki mal toplamış ve onu sayıp durmuştur. (O), malının kendisini ebedi kılacağını zanneder.*"³³ anlayışı ile istif edilmesi ve gereken hayır yollarına sarf edilme-

31 Buhârî, Cizye, 1, Rikâk, 7; Müslim, Zühd, 6; Tirmizî, Kıyâmet, 28; İbn Mâce, Fiten, 18.

32 Buhârî, Rikâk, 7.

33 Hümeze, 104/2-3.

mesidir. Diğer taraftan kulluk görevlerinin aksatılması ya da bu konuda gösterilen zafiyet gibi ciddi sonuçlar doğurmasıdır. Zikredilen bu hususlar, Müslümanların çağımızda yaşadıkları itikadi, amelî ve ahlâkî olumsuzluklar olarak karşımıza çıkmaktadır. İnanıldığı gibi yaşayamamanın önündeki en büyük engel, dünyevileşme ile birlikte gelişen mal hırsı ve adeta tüketim ve kârın kapitalist mantığı ile putlaştırılması hadisesidir. İşte bu çerçevede Kârûn kıssasının iyi okunması ve anlaşılması büyük önem arz eder.

Âyette, Karûn'un kavmine kendini beğendirmeye çabasına girmesine "*Kârûn, ihtişam içinde kavminin karşısına çıktı...*" ifadesiyle işaret edilmiş, onun karakter yapısına vurgu yapılmıştır. Aslında Kârûn'u tanımak için bu tespit önemli bir ipucudur. Başkalarını küçük görenlerin belki de en önemli sıkıntısı, kendini beğendirmeye hastalığıdır. Kârûn, bu marazî halini davranışlarıyla açık bir şekilde hissettirmektedir. Bu durum, kendini beğendirme psikolojisinin tavrı ve davranışlara yansımalarıdır.

İhtişamla kavminin karşısına çıkan Kârûn'un, üstünlük eğiliminin kuvvetlenmesi ile ruh hayatında büyük bir çatışma başladığı görülür. Bunun sonucu olarak, güçlülük ve üstünlük dürtüsü daha açık bir şekilde belirmeye başlar ve bunun neticesinde o, hedefine yaklaşmak için daha fazla göze görünen hareketlere başvurur. Bu karaktere sahip olan insan, büyük bir zafer beklentisine girer. Böyle bir insan gerçekçi olamaz. Sürekli olarak başkalarına nasıl bir izlenim verdiğini ve onların kendisi için neler düşündüğünü merak eder. Böylelikle en sık rastlanan karakter özelliklerinden biri olan kendini beğenmişlik ortaya çıkar.³⁴

Kârûn'un, varlıklı ve üstün olduğunu kanıtlamak için gösterişli bir kıyafet ve zinetlerle kavminin karşısına çıkması, onun Hakk'ın rızasından ziyade halkın hoşnutluğunu ve beğenisini kazanma peşinde olduğunu, sanal bir itibar kazanmanın yollarını aradığını gösterir. Adler'in dediği gibi, kendini beğenen insan, başkalarının yargılarıyla hiç ilgilenmez. Bunları kendi çıkarlarına kullanmaya çalışır. Kendini beğenme duygusu, belirli bir dereceyi geçtikten sonra çok tehlikeli bir durum arz eder. Bu kişi, en fazla kendini düşünür, başkalarının kendisi hakkında ne düşündüklerini bilmek ister³⁵

Kendini beğenmek, insanı her türlü gelişmeden alıkoyan kötü bir alışkanlıktır. Bu karaktere sahip olan kimse, her şeyde kendi çıkarını önceler. Kendini beğenen insanlar, her zaman imtiyazlı bir durum beklerler. Daha yakından bakıldığında üstün olma psikozu, akla gelebilecek her türlü biçimde dışarı yansır. Bu eğilim, ferdin tutum ve davranışlarında,

34 Bkz. Alfred Adler, *İnsanı Tanıma Sanatı*, çev. Şelale Başar, İstanbul, 1985, s. 149.

35 Bkz. Adler, Alfred, *aje.*, s. 149-150.

giyim ve kuşamında ve insanlarla olan ilişkilerde kendini belirgin bir şekilde gösterir. Kasas Sûresi, 76. âyette Kârûn'un bu özelliğine işaret edilmiştir. İnsanların, makamı, mevkii, maddi varlığı, kudreti, şan ve şöhreti ile değerlendirildiği günümüzde, söz konusu özelliklerin etkin bir şekilde makes bulduğu görülür. Kur'ân, insanları, mevki, makam, servet ve kudreti ile değil, Allah'a olan bağlılıkları ve takvaları ile değerlendirmektedir.³⁶ Kur'ân, Kârûn kıssasında maddi imkânların, insanı değerlendirmede bir ölçü olamayacağına önemle vurgu yapmıştır.

Kur'ân'a göre toplumların yozlaşmasına, hatta helâkine neden olan büyük zulümlerden biri, ekonomik refahtan kaynaklanan azgınlık ve şımarıklıktır. Kur'ân, medeniyetlerin çöküş sürecinde toplumlar üzerinde söz sahibi olan mütreflerin yani, verilen nimetlerle şımaranların, taşkınlık yapanların etkili olduğunu haber verir. Meselâ şu âyet-i kerîme bu durumu açıkça ifade etmektedir: *"Biz nimetleri içinde şımaran nice memleket halkını helâk etmişizdir..."*³⁷ Yüce Allah, verdiği nimetler ve hayırlar sebebiyle şımaran insanları sevmediğini haber vermektedir.³⁸ Şımarma noktasına varan sevinme, taşkınlık yapma ve tüketimiyle üstünlük iddiasında bulunma, fakir ve yoksulları üzdüğü gibi, nimete karşı düşkünlük, bencillik ve kendini beğenmeye de sebep olmaktadır.³⁹

Kârûn'un Akıbeti

Kur'ân, cezaya müstahak olan toplumların ve bireylerin çarptırıldıkları ilâhî cezaları, çeşitli kavramlarla açıklamıştır. Bu cezaların, toplumların ya da bireylerin davranışları ile orantılı olarak verildiği görülür. Ölmek, yok olmak, ortadan kaldırmak gibi manalara gelen "helâk" ve "helâk etmek", öldürmek, yok etmek" anlamlarını taşıyan "ihlâk"⁴⁰, darmadağın etmek, parçalamak anlamlarına gelen "temzîk"⁴¹, yerle bir etmek, kökünü kazımak anlamlarına gelen "tedmîr"⁴², yerin dibine geçirmek, batırmak anlamında kullanılan "husuf"⁴³ gibi kavramlar, ilahî cezaların çeşidini, niteliğini, şiddetini ve neticelerini göstermektedir.

Merhum Muhammed Hamdi Yazır'a göre, küfrün ve nimetin inkârının azabı, yalnız âhirette değil, dünyada da büyüktür. "Nimet ne kadar büyük, ne kadar olağanüstü ise, küfür ve inkârın azabı da o ölçüde eşsiz ve

36 Bkz. Hucurât, 49/13.

37 Kasas, 28/58.

38 Bkz. Kasas, 28/76.

39 Muhlis Akar, *Tüketim Ahlakı ve İsrâf*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1. Baskı, 2008, s. 42-43.

40 Âl-i İmrân, 3/117; Nisâ, 4/176; En'am, 6/6; Enfâl, 8/42; Yunus, 10/13; Hicr, 15/4; İsrâ, 17/17; Mü'min, 40/34; Hâkka, 69/29.

41 Sebe', 34/7. 9.

42 A'raf, 7/137; İsrâ, 17/16; Furkân, 25/36, Şuarâ, 26/172.

43 Nahl, 16/45; İsrâ, 17/68; Kasas, 28/81, 82; Ankebüt, 29/40; Sebe', 34/9; Mülk, 60/16.

o nimetin zevali de o oranda acı olur.”⁴⁴ Bu ve benzeri açıklamalardan, nimetlere karşı inkâr ve nankörlük içerisinde bulunan toplumların, verilen nimetlere orantılı olarak cezalara çarptırıldıklarını anlamaktayız.⁴⁵

Dünya hırsı ve zineti, Kârûn’u, toplumun üstünde ve elit bir tabakaya mensup olduğu izlenimine sevk etmiştir. O, sahip olduğu hazinelerle şımararak nimetin asıl sahibini unutmuştur. Nimetlere şükretmesi ve insanlara ihsan etmesi gerekirken, nankörce bir tavır ortaya koymuş, bu tutum ve davranışlarının neticesinde helak edilmiş ve sarayı yerin dibine batırılmıştır. Kur’ân, Kârûn’a uygulanan cezayı şöyle dile getirmiştir: “*Nihayet biz, onu ve sarayını da yerin dibine geçirdik. Artık Allah’a karşı kendisine yardım edecek avanesi olmadığı gibi o, kendisini savunup kurtarabilecek kimselerden değildi.*”⁴⁶

Görüldüğü gibi Kârûn’un hem kendisi cezaya çarptırılmış, hem de serveti ve sarayı yok edilmiştir. Halkını küçük görmesi, onlara haksızlık etmesi, dünya malı ile övünüp durması, Allah yolunda infaktan imtina etmesi, onu felâkete götüren âmillerin başında gelmektedir.

Kur’ân, sadece Kârûn’u değil, nimetlerin şükrünü yerine getirmeyen, servetlerini tek değer vasıtası olarak kabul ederek halka karşı ekonomik görevlerini ifa etmeyen kimselerin varlıklarının, ellerinden alındığını haber vermektedir.⁴⁷

Kur’ân’da bazen ferdî, bazen içtimâî, bazen ekonomik olaylar üzerinde durulur. Kur’ân, herhangi bir kıssayı anlatırken, şu anda yaşanıyor-muşçasına bir izlenim vererek anlatır ve ona heyecan katar. Muhatabı bu olayın içine çekerek, etki alanına çekmeyi başarır. Artık o anlatılan olay, hayatın kendisidir. Diğer kıssalarda olduğu gibi, Kârûn kıssasını okurken ve dinlerken de aynı duygu yaşanır.

Kur’ân’ın, geçmiş olayları anlatma ve tasvir etmesindeki temel amacı, ibret alınmasını sağlamaktır. Kur’ân, geçmişteki bir hadiseyi anlatırken hâlâ (şimdiki ana) ve geleceğe ışık tutar. Olayı basit bir şekilde tasavvur etmekten ziyade, somut bir biçimde ele alır. Hadiseyi alabildiğine müşahhaslaştırarak gözler önüne serer.

Kârûn kıssası, bu çerçevede değerlendirilmeli, tahlil edilmeli ve anlaşılmalıdır. Bu yaklaşıma göre, Kârûn kıssasının, ulusal ve uluslararası

44 Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, Eser Kitapevi, İstanbul, 1971, III, 367.

45 Geniş bilgi için bkz. Kerim Buladı, *Kur’ân’da Nankörlük Kavramı*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2001, s. 391-400.

46 Kasas, 28/81.

47 Bkz. Kehf, 18/32-42; Sebe, 34/15-19; Kalem, 68/17-20.

iktisadî ve içtimâî krizlerin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunduğu ve derin bir bakış açısı sağladığı söylenebilir. Zengin bireylerin ve devletlerin aşırı savurganlıkları, ulusal ve uluslararası sermayeyi tekellerine alarak yaptıkları akıl almaz harcamaları, fakirleri ve ekonomisi zayıf ülkeleri sömürmekle birlikte aynı ölçü ve oranda zenginlik payından onları kıskanmalarını, küresel krizin ve kişisel bunalımların temel nedenleri arasında değerlendirilebilir. Ben merkezli eksende gelişen Kârûni zihniyet ve egoizm, dünyada yaşanan ekonomik ve sosyal krizlerin ya doğrudan sebebi olmuş veya bunların ivme kazanmasında temel rolü oynamıştır.

Küresel zenginliklerin ve ulusal imkânların adilâne bölüşülmemesi, Hakk'ın ve insanların haklarının göz ardı edilerek sürekli servet ve kârın öncelenmesi, Kârûni bir zihniyetin ve algılayışın bir ürünüdür. Tarihi süreç içerisinde hiçbir sınır ve hak tanımadan servet yağın nice ülkeler, toplumlar ve bireylerin, hem siyasal gücü, hem ekonomik iktidarı hem de sosyal birliktelikleri ellerinden çıkmıştır. Kârün gibi mal ve servetine güvenerek kendilerini güçlü ve yıkılmaz sanan birçok kimsenin varlıkları yok olup gitmiştir.

Sosyo-ekonomik ve sosyo-politik açıdan çok güçlü sanılan devletler fakir düşmüş, bölünmüş ve parçalanmıştır. Çıkarıcı, hazcı, menfaatperest, egoist ve kendini üstün görenlerin akıbeti, Kârün gibi olmaya mahkumdur. Bu durumu Kur'an, sünnetullâh (Allah Teâlâ'nın değişmeyen kanunu) olarak açıklamaktadır. Kur'an'ın, Kârün ve benzeri kıssaları örnek olarak takdim etmesi, aslında insanlığın ibret alıp kendine çeki düzen vermesi açısından önemli bir fırsattır. Kur'an, bu çerçevede bütün insanlığı uyarmış ve "...O mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet (ve güç) haline gelmesin..."⁴⁸ ilkesini getirmiş ve servetin tekelleşmesini onaylamamıştır.

KÂRÛN'A ÖZENENLER

Kârün'un gösterişli ve görkemli hayatına özenenler, "Keşke Kârün'a verilen benzeri bizim de olsaydı; doğrusu o çok şanslı dediler."⁴⁹ Serveti, tek mutluluk kaynağı olarak görenlerin, Kârün gibi zengin olmayı istemeleri, insanın fitratında var olan tabii bir istek ve hareket olarak görülebilir. Her insanda dünya sevgisi ve mal tutkusu vardır. Ancak onlar, Kârün'un kavmine karşı yaptığı haksızlığı, kendini üstün görmesi gibi tutum ve davranışlarını biliyorlardı. Buna rağmen Kârün'a özenmeleri, onun gibi olmayı talep etmeleri, serveti sebebiyle ona büyük bir önem atfetmeleri, isabetli bir değerlendirme olmamıştır. Zira servet ve iktidarı üstünlük ölçüsü

48 Haşr, 59/7.

49 Kasas, 28/79.

kabul etmek, insanın değerlendirilmesinde bir kıstas olamaz. Kârûn ve sarayının yerin dibine geçmesini bizzat müşahede edenler, dünyevî değerleri bir üstünlük âlameti görerek onun gibi servete sahip olmayı temenni edenler, Kârûn'un acı akıbetini görünce “*Demek ki, Allah rızkı, kullarından dilediğine bol veriyor, dilediğine de az. Şayet Allah bize lütufta bulunmamış olsaydı, bizi de yerin dibine geçirirdi. Vay! Demek ki inkârcılar iflah olmamış demeye başladılar.*”⁵⁰

İmanla olgunlaşmayan insanlar, dünya varlıklarına düşkün olurlar. Çünkü onlar için bu dünya hayatı esastır, ötesi yoktur. Onlar, malı çok sever, helal ve haram demeden mirasa konar, başkasının miras hakkını dahi almak isterler.⁵¹ Zemahşeri (v. h. 528), Kârûn'a imrenenlerin Müslüman olduklarını, insan fitratının tabii bir sonucu olarak zenginlik ve servet istediklerini belirtmiştir. Katâde Hazretleri, Kârûn'un servetine rağbet edenlerin, Allah'a yaklaşmak ve O'nun yolunda infak etmek için böyle hareket ettiklerini ifade eder.⁵² Bu açıklamalardan Kârûn'un servetine ve gücüne gıpta edenlerin, bilgileri kıt ve imanî açıdan kemâle ermemiş mü'min oldukları anlaşılmaktadır. Zira daha sonraki âyette (Kasas, 28/80) “kendilerine ilim verilenler” ifadesinden, Kârûn gibi olmayı isteyenlerin, âhiret gerçeğine dair bilgisiz oldukları anlaşılmaktadır. “*Kendilerine ilim verilenler*” ifadesini, Beydavî, âhirete dair kendilerine bilgi verilenler⁵³, Hâzin, İsrailoğulları âlimleri (din adamları)⁵⁴, Neseî, sevap, cezâ, dünyanın faniliği ve âhiretin bekası ile ilgili kendilerine ilim verilenler⁵⁵, şeklinde tefsir etmiştir. Söz konusu ifadeye, “Kendilerine zühd ve tevekküle dair ilim verilenler” tarzında da bir izah yapılmıştır.⁵⁶ Bu yorum ve açıklamalar, Kârûn'un konumuna iltifat etmeyenlerin, kendilerine kavrayış lütfedilen ilim sahibi, dindar ve mütevekkil kimseler, aksini düşünenlerin ise, zihniyetleri ve düşünceleri dünyevî değerlere odaklanmış, dindarlık yoğunluğu, kavrayış ve bilgileri az olan insanlar olduğunu göstermektedir. Bütün bu izahlar, inanlanların da Kârûn'un düştüğü tehlikeye maruz kalabileceklerini vurgulamaktadır.

50 Kasas, 28/82.

51 Süleyman Ateş, *age.*, X, 463.

52 Zemahşeri, Muhammed b. Ömer ez-Zemahşeri, *el-Keşşâfü an Hakâiki Gavâmidî'te'vîl ve Uyûnî'l-Ekâvîl fi Vücûhî't-Tenzîl*, Dâru'l-Kitabî'l-Arabiyyi, Beyrut, ts. III, 432.

53 Beydavî, Nâsiruddîn Ebû Said Abdullah b. Ömer el-Beydâvî, *Ervarû't-Tenzîl ve Esrârû't-Te'vîl*, (*Kitabun Mecmua mine't-Tefâsîr* içinde), Beyrut, ts. IV, 583.

54 Hâzin, Alâuddîn Ali b. Muhammed b. İbrahim, *Lübâbu't-Te'vîl fi Meânî't-Tenzîl*, Beyrut, ts. (*Kitabun Mecmuatûn mine't-Tefâsîr* içinde) IV, 582. Ayrıca bkz. Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *el-Camiu li Ahkâmî'l-Kur'ân*, Beyrut, 1995. c. VII, cz. XIII, 291; Şevkânî, Muhammed b. Ali Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr el-Câmiu beyn Fenneyi'r-Rivâyeti min İlmi't-Tefsîr*, Dâru'l-Kitabî'l-Arabiyyi, Beyrut, 1994. IV, 233.

55 Neseî, Ebul-Berakât Abdullah b. Ahmed (ö. 710/1310), *Medârikü't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*, (*Kitabun Mecmua mine't-Tefâsîr* içinde) Beyrut, ts. IV, 583.

56 Ebû Tâhir, Muhammed b. Yakub el-Fîrûz Âbâdî, *Tefsîru İbni Abbâs*, (*Kitabun Mecmua mine't-Tefâsîr* içinde), Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabiyyi, Beyrut, ts. IV, 583.

Gerçi Karun'un haline imrenenler görünüşte bir mirasa konmamışlardır. Ancak onlar, Karun'un gözleri kamaştıran ve gönülleri cezbeden ihtişamına ve mal varlığına hayran olmuşlardır. Bir cihetten onlar, izzet ve ikbali, maddi varlıkla değerlendirmeye ve aramaya yönelmişlerdir. Esas irdelenmesi ve tenkit edilmesi gereken bu tutum ve davranışlardır.

Öyle insan vardır ki, mal ve servet onun için her şeydir. Bunun dışında onun için kıymeti haiz bir şey yoktur. O yüzden de mala karşı aşırı bir sevgisi vardır. Hâlbuki servet ve her türlü maddi varlık, Allah tarafından lütfedilmekte ve imtihan olarak insana verilmektedir. *"Biliniz ki, mallarınız ve çocuklarınız birer imtihan sebebidir..."*⁵⁷, *"Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Büyük mükâfat ise Allah'ın yanındadır"*⁵⁸ gibi âyetler, insanın sahip olduğu nimetlerin imtihan amaçlı olduğunu göstermektedir. Karûn'a imrenenlerin, onun ve servetinin helâkinden sonra geç de olsa bu gerçeği kavramaları öncelikle Allah'ın onlara bir rahmetidir. Ayrıca bu anlatım, daha sonraki nesillere de önemli bir ibret levhası olmuştur.

Dünya hayatı ve debdebesini iç dünyalarında büyütenler, onu sevgi ve hürmetin kaynağı sanarak zihin dünyalarında savrulma yaşayanlar, Kârûn gibi servete ve iktidara sahip olmayı temenni etmişlerdir. Fakat gözlerinin önünde Kârûn'un, servetini kaybettiğini ve kendisinin de helâk olduğunu müşahede edince, onun yerinde olmayı istememişler hatta ortaya koydukları bu tavırdan dolayı büyük üzüntü duymuşlardır. Ayrıca Allah'ın lütfu sayesinde büyük bir tehlikeden kurtulduklarını itiraf etmişler, gerçek mutluluğun Allah'a teslim olmak ve O'nun yolunda harcamakla mümkün olduğunun farkına varmışlardır.

Kârûn kıssasında üç tip insan grubuna yer verilmiştir. Birincisi, şımaran, azan, büyülenen Kârûn'a öğüt veren ve onu uyarıyan insanlar. İkincisi, iman ve amel-i salih temel değer kabul edenler. Üçüncüsü, Kârûn'un etkisinde kalarak ona imrenenler. Kur'ân, bütün bunları anlattıktan sonra iman ve amel-i salih eksenli hareket edenlerin kazançlı çıkacağına önemle işaret etmiştir.

KÂRÛN'UN SERVETİNE VE DEĞER YARGISINA İTİBAR ETMEYENLER

Kârûn'u Uyarıp Öğüt Verenler

Peygamberlerin risâlet görevinin temelini "el-emru bi'l-ma'rûf ve'n-neh-yü ani'l-münker" ilkesi teşkil eder. İyiliği emretmek; kötülükten sakın-

57 Enfâl, 8/28.

58 Teğâbün, 64/15.

dırmak peygamberlerin en önemli gönderiliş sebepleri arasında yer alır. Toplumlara ıslah, irşat ve ikaz etmek suretiyle temiz bir cemiyet inşa etmek, peygamberlerin temel hedefidir. Allah'a karşı görevlerini idrak eden, insanlara ve diğer varlıklara karşı sorumluluklarının bilincinde olan bir toplum tesis etmek, Allah'ın razı olduğu şeyleri emretmek ve hoşnut olmadığı hususları yasaklamakla mümkündür.

Nezih bir toplumun teşekkülüne yardımcı olmayan, kötülüklerin önüne geçmek için insanları uyarmayan İsrailoğullarına mensup din adamları ve âlimleri kınanmış ve uyarılmıştır. *“Din adamları ve âlimleri, onları günah olan sözleri söylemekten ve haram yemekten men etselerdi! İşledikleri (fiiller) ne kötüdür!”*⁵⁹ Görüldüğü gibi, din adamlarına ve ilim erbabına yaşadığı toplumu uyarma görevi verilmiş, temiz bir toplumun oluşmasında onların etkin bir rol oynaması istenmiştir. İlim ve din adamı, halktan kopuk, cemiyetin problemlerinden uzak bir hayat yaşayamaz. Bildiğini, öğrendiğini halkın ıslahına kullanmak, onlarla birikimini paylaşmak, ilim ve din adamının en vazgeçilmez görevidir. Bu sebeple ilim ve din adamı, sosyal olmak, halkın hem dünyevî hem de uhrevî müşkülli ile ilgilenmek zorundadır.

İnsanların birbirini uyarmaması ve kötülükten vazgeçirmeye çalışmamasını Kur'an, sert bir şekilde tenkit eder. *“Onlar, işledikleri kötülükten, birbirini vazgeçirmeye çalışmazlardı. Andolsun yaptıkları ne kötüdür”*⁶⁰. İsrailoğullarına yöneltilen bu eleştiri, onların zatında bütün insanlığa yapılmıştır. Sadece din adamları ve âlimler değil, halk da birbirini ikaz ve irşat etmeli, kötülüklerin azaltılması, iyiliklerin hâkim olması için ellerinden gelen imkânları seferber etmelidir.

Kur'an, münafık erkeklerin ve münafık kadınların birbirinin dostu olduğunu, kötülüğü emredip iyiliği yasakladıklarını açıklar.⁶¹ Diğer taraftan mü'min erkeklerle mü'min kadınların birbirlerinin velisi olduğunu, aralarında emr-i ma'rufu ve neh-yi an'il-münker görevini yaptıklarını anlatır.⁶² Ayrıca Kur'an, *“Sizden hayıra çağıran, iyiliği emredip kötülükten meneden bir topluluk bulunsun”*⁶³... mesajı ile Müslümanların içinde, iyiliği emreden, kötülükten sakındıran bir cemaatin, bir müessesenin, bir sosyal kontrol mekanizmasının inşa edilmesinin gerekliliğine önemle vurgu yapar. Yine Kur'an, insanlar içerisinde çıkarılan en hayırlı ümmetin, Muhammed ümmeti olduğunu deklare etmiş, bu ümmetin en önemli vasfının da iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak olduğunu bildirmiştir.⁶⁴

59 Mâide, 5/63.

60 Mâide, 5/79.

61 Bkz. Tevbe, 9/67.

62 Tevbe, 9/71.

63 Âl-i imrân, 3/104.

64 Bkz. Âl-i İmrân, 3/110.

Karûn kıssasının, yukarıda anlatılanlar çerçevesinde düşünülmesi durumunda, onun kavminin içinde iyiliği emreden ve kötülükten sakındıran bir cemaatin olduğu açıkça görülür. Yukarıda anlatıldığı gibi, şımarmış, haddini aşmış ve kavmine zulmetmiş Kârûn'a karşı gerçekleri cesaretle dile getiren bir grubun varlığını Kur'ân'ın anlatması, her dönemde ve her cemiyette ma'rufu emretme, münkerden sakındırma çerçevesinde bir topluluğun oluşturulmasının zaruretini ortaya koymaktadır. Kur'ân'ın, Kârûn'un kavminin ona yaptığı uyarıyı ve tavsiye ettikleri temel ilkeleri dile getirmesi⁶⁵, inanç, ahlâk ve eğitim açısından büyük önem taşımaktadır.

Firavun'un en yakın adamı olan, şımaran ve taşkınlık eden Kârûn'a yapılan tavsiye ve uyarılar, onun kavminden oluşan belirli bir cemaat tarafından yapılmıştır. Âyetin zahirinden anlaşılacağı üzere söz konusu ikaz ve irşadı, onların içinden, onları temsilen bir topluluk yerine getirmiştir. Demek ki, Kârûn'un kavminin içinde onu ve benzerlerini hakka, doğruya, iyilik yapmaya, kötülükten sakındırmaya, insanlara yardım etmeye çağıran bir hasbî grup vardır. Allah için ikaz ve irşat vazifesini yapan söz konusu grubun, gayet cesur olduğu, Firavun'un sağ kolu durumunda olan Kârûn'a yaptıkları eleştirilerden anlaşılmaktadır.

Kasas Sûresi, 77 ve 78. âyetlerde marufu emretmek, münkerden nehyetmek gibi kavramlar geçmemektedir. Ancak yapılan iş ve Kârûn'a hatırlatılan ilkeler, emr-i bil-marûf ve nehy-i an'il-münker'in özünü oluşturmaktadır. Burada anlatılan hadisede ve cereyan eden diyalogda, üzerinde ders alınması gereken husus; iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak hususunda şecaat, metanet ve fedakârlığın nasıl ortaya konulduğuna işaret edilmiş olmasıdır.

Her devirde azan, şımaran, Allah Teâlâ'nın lütfettiği nimetlere karşı nankörlük eden, insanlara karşı sorumluluklarını yerine getirmeyen, lüks ve israf içinde yaşayan zenginleri, bürokratları uyaracak, irşat edecek, eleştirecek, onlara marufu ve münkeri hatırlatacak cemaate, müesseseye ve mekanizmaya ihtiyaç vardır. Kur'ân'ın, Karûn kıssasını anlatmasındaki en önemli amacın da bu olduğu kanaatindeyiz. Dünyevileşen, her şeyi madde odaklı değerlendiren ve biçimlendiren, fakir ve yoksulların durumlarını gündemine taşımayan, çevresine karşı sorumluluklarını yerine getirmeyen, saçıp savuran, lüks ve konfor ikilemi ile hayatını tanzim eden varlıklı kimselere, gücü elinde bulunduran seçkinlere sürekli uyarıda bulunacak bir topluluğun bulunması, cemiyetin huzur ve istikrarının temini adına zorunlu bir eylemdir.

65 Kasas, 28/76-77.

İman ve Salih Ameli Temel Değer Kabul Edenler (Kendilerine İlim Verilenler)

Kârûn kıssasında önemle üzerinde durulması gereken diğer bir husus, iman ve amel-i salih temel değer kabul edenlerin tavrıdır. Kârûn'un servetine ve konumuna gıpta yanında böyle bir grubun varlığından söz eden Kur'an, onların tepki ve tenkitlerini şöyle dile getirir: "*Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise şöyle dediler: Yazıklar olsun size! İman edip salih amel işleyenlere göre Allah'ın mükâfatı daha üstündür. Ona da ancak sabredenler kavuşabilir.*"⁶⁶

İmanı, onun bir alâmeti ve pratiğe yansımaları olan salih ameli, her değer üstünde kabul eden Kârûn'un kavminden bir zümre, Allah Teâlâ'nın nezdinde iman eden ve salih amel işleyenlere takdir edilecek mükâfatın daha hayırlı/üstün olduğunu söylemiştir. Bu tavırları ile Kârûn'un konumuna imrenenlere hem tavsiyede bulunmuş, hem de iman ve amel olmayınca hiçbir şeyin Allah katında değerinin olmayacağına vurgu yapmıştır. "Yazıklar olsun size" diyerek dünya malına ve Kârûn'un akıl almaz servetine hayranlık duyanları kınamıştır. Diğer taraftan onları uyardıktan geri durmamış, iman ve amel-i salih hakikatini açıklayarak marufu emretmeyi ve münkerden nehyetmeyi de ihmal etmemiştir.

Kur'an, "*Servet ve oğullar, dünya hayatının süsüdür. Ölümsüz olan Salih ameller ise Rabbinin nezdinde hem sevapça daha hayırlı, hem de ümit bağlamaya daha layıktır*"⁶⁷ âyetiyle üzerinde durduğu ve odaklandığı düstur, amel-i salihdir. Kur'an, bir bütün olarak incelendiğinde iman ile salih amelin beraber zikredildiği, bu iki prensibin birbirinden ayrılmadığı görülür. Her ne kadar "amel, imandan bir cüz değildir" görüşü daha fazla genel kabul görse de, Kur'an, amel olmadan imanın korunamayacağını her fırsatta vurgulamıştır. Merhum Hamdi Yazır, Bakara Sûresi, 25. âyeti yorumlarken, imanla amelin az çok birbirinden farklı olduğunu, mü'minlere yapılan müjdenin sadece imana değil, tümüne yapıldığını, amelin, imandan bir cüz değilse de, amelsiz müjdeleme hakkı olmadığını söyler.⁶⁸

Kârûn kıssasında da iman ve amel ilişkisine önemle vurgu yapılmış ve bunların her türlü maddi değer üstünde olduğuna işaret edilmiştir. Bu iki âyet ve benzerleri bir arada düşünüldüğünde, bütün hak dinlerin ve onlara samimi gönül verenlerin temel inançlarının ve değer yargılarının iman ve amel-i salih temeline dayandığı görülür. Servete dayalı değerler

66 Kasas, 28/80.

67 Kehf, 18/46.

68 Bkz. Elmalılı, Yazır, Muhammed Hamdi, *age.*, I, 274.

ve nimetler fanidir. Ancak iman ve imanın gereği olan salih ameller, süreklilik arz eder.

Tebliğ, uyarı ve irşat görevinin ifa edilmesinde ilmin, bilginin önemi büyüktür. Zira Kârûn'un servetinin iman ve salih amelin yanında hiçbir değer ifade etmediğini öncelikle kavrayanlar ilim erbabı olmuştur. Yukarıda değinildiği gibi, kendilerine ilim verilen grup, Kârûn'un tuzağına düşme tehlikesi içerisinde olanlara önemli uyarılarda bulunmuş ve onlara gerçeğin ne olduğunu söylemiştir.

Allah Teâlâ, şerefli kıldığı insana önce kalemle yazı yazmayı öğretmiş ve bilmediklerini ona belletmiştir. *"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir alak (aşlanmış yumurta) tan yarattı. Oku! İnsana bilmediklerini belleten, kalemle (yazmayı) öğreten Rabbin, en büyük kerem sahibidir."*⁶⁹ Demek ki Allah Teâlâ, kendisini tanıyacak ve kudretini fark edecek bir kabiliyetle insanı yaratmış, onun vicdani derinliklerine, okuma, öğrenme, yazma kabiliyetini lütfetmiştir. Bunlar olmadan insan ne Allah'a karşı görevlerini, ne de kendi mahiyetini fark edebilir. Şeytanın tuzağına düşmek için, iman, amel ve ihlâsın önemi büyüktür. Bütün bunlar gerçek ilimle kavranılır.

İnsan, bilgisiz ve muhtaç bir varlık olarak dünyaya gelmiştir. Onu bilgilendiren ve bilgi vasıtalarını ona ihsan eden Allah Teâlâ'dır. *"Siz, hiçbir şey bilmezken Allah, sizi analarınızın karnından çıkardı; şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi"*⁷⁰ âyeti bu gerçeği ifade etmektedir.

*"...Allah'tan korkun. Allah size gerekli olanı öğretiyor. Allah, her şeyi bilmektedir."*⁷¹, *"...Kulları içinde ancak âlimler, Allah'tan (gereğince) korkar..."*⁷² gibi âyetler, imanın ve takvânın temelini bilgiye, ilme dayandığını göstermektedir. İlim, bir nimettir. Her türlü maddi ve manevî nimetin kazanılması ve yaşatılması ilme bağlıdır. Dünya ve âhiret saadetinin kazanılması ilimle olur. İnsan dinini, iffetini, şeref ve şahsiyetini ve her çeşit insanî değerlerini ilimle korur.

Kârûn'un servetine hayranlığını izhar edenlerin câhil olduklarına Kur'ân zımnen işaret etmektedir. Zira bu grubun Kârûn'a ve malına karşı duyduğu özleme karşılık, kendilerine ilim verilenlerin Kârûn'un servetine ilgi göstermediğine vurgu yapılması, bu görüşü teyit etmektedir. Kendilerine ilim verilenler, imanın ne demek olduğunu, amel-i salihin değerini, dünya malına karşı aşırı tamahın getireceği sıkıntıyı kavramışlardır. İlim-

69 Alak, 96/1-5.

70 Nahl, 16-78.

71 Bakara, 2/282.

72 Fâtr, 35/28.

le donatılmış kimseler, Kârûn'un çekim alanına girmek üzere olan cahil grubu, uyarılmış ve onların ayaklarının kaymasını önlemişlerdir. Kârûn ve servetinin yerin dibine geçirilmesine şahit olan bu grup, "Allah bize lüt-fetmeseydi, bizi de yerin dibine geçirirdi" diyerek tehlikeden kurtulmanın hoşnutluğunu ifade etmişlerdir.

Karûn kıssasında, dünyevileşme ya da sekülerleşme meyline ve tuzağı-na karşı uyarıcı ve doğruya sevk eden bir gurubun her zaman var olması gerekliliğine de zımnen işaret edilmektedir. Zira insanların yaratılışı itibarıyla her zaman uyarıcıya, bilgilendirmeye ve aydınlatılmaya ihtiyacı vardır.

SONUÇ

Hiç şüphesiz Kur'ân'da anlatılan kıssaların hedefi, sadece tarihî olayları anlatmak ve geçmişten haber vermek değildir. Anlatılmak istenilen ilahî mesajın, muhataplarının zihinlerine daha etkin bir şekilde yer etmesi ve ibret alınması, Kur'ân kıssalarının en önemli gayesidir. Kur'ân kıssaları, geçmişte yaşanan olumlu ya da olumsuz hadiseleri, soyut değil somut bir şekilde ortaya koyar. Kıssaların içeriğine bakıldığında anlatılan olayın geçtiği dönemde yaşayan toplumların, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, sosyo-politik yönlerine de vurgu yapıldığı, günümüze ışık tutacak önemli açıklama ve açılımların olduğu görülür.

Kur'ân kıssalarında, peygamberlerin tevhid inancının gerçekleşmesi için sürdürdükleri mücadelelerinin, onların keyfiyet ve metotlarının, inkârcılarla inananlar arasında geçen diyaloglarının, küfür taraftarlarının, iman cephesi karşısındaki tutum ve davranışlarının anlatıldığı müşahede edilir. Kur'ân kıssalarında, tarihi süreç içerisinde insanları, müspet-menfi açıdan etkileyen model şahsiyetlere yer verilmiştir. Kur'ân'da kötü örnek olarak sunulan ve ismi bizzat geçen kişilerden biri de Kârûn'dur.

Karûn kıssası, zengin olmak, para kazanmak, üretim unsurlarını artırmak, kâr etmek ve tüketmek gibi ilkeler üzerine inşa edilen çağımızdaki seküler ekonomik zihniyetin, iyi anlaşılmasına önemli katkıda bulunabilir. Küresel ya da ulusal zenginliğin âdil bir şekilde paylaşılmaması, sınırsız ve sorumsuz tüketim, aşırı savurganlıklar, bitmek tükenmek bilmeyen ihtiraslar, güçsüz ve yoksul ülke insanların canlarını petrolden daha değersiz algılayanlar, Kârûnî anlayış ve zihniyetin bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim, özel mülkiyetin sadece hususi amaçlarla harcanmasına izin vermez. Malın kullanımının sadece kendisine ait olduğunu sanan ve başkasına verdiğini kendi mülkünden vermiş gibi telakki eden servet sahibini, inkârcı (nankör) ve Allah'ın verdiği nimetlerin kıymetini idrak

etmeyen kişi olarak kabul eder. Bu husus şöyle anlatılır: *“Allah rızık verirken kiminizi diğerlerine üstün kılmıştır. Üstün kılınanlar, emirleri altında bulunanların rızıklarını inkâr mı ediyorlar?”*⁷³

Karûn, Allah'ın kendisine ihsan ettiği servetini, toplumun yararına harcamaktan imtina etmiş “Bu benim malımdır. Ben bunu ilmim ve tecrübemle kazandım” söylemiyle hakiki maliki unutmuş ve O'na karşı nankörlük etmiştir. Bu yüzden helak edilmiş ve serveti yerin dibine geçirilmiştir. Kur'ân'da, Kârûn'un başına gelen hadisenin anlatılması, temsili bir anlatımla onun gibi davrananların da böyle bir olayla karşılaşacağına işaret etmek içindir. Menkul ve gayrimenkul varlıklarının üzerinde, akrabaların, çevrenin, yoksulların haklarının olduğunu reddedenlerin akıbeti, Karûn gibi olacaktır ki, Kur'ân'ın anlattığı bu gerçek “sünnetullah” (Allah'ın kanunu, beşer tarafından değiştirilemeyen kanun) olarak bildirilmiştir. Kârûn gibi aynı zihniyeti taşıyanlara uygulanacak ilâhî ceza, başka şekillerde tezahür edebilir. Ürünlerin tabii âfetlerle zarar görmesi, küresel ekonomik kriz neticesinde bir anda servetlerin büyük değer kaybına uğraması, firmaların, şirketlerin, bankaların, işletmelerin, sanayinin küresel ya da ulusal ani para (döviz) ve borsa hareketleri ve dalgalanmaları ile ağır zararlara maruz kalması şeklinde de olabilir. Ulusal, küresel veya bireysel ölçekte zarar gören ve büyük maddi kayıplara sebep olan, kamu ve özel sektörün ya da bireysel girişimlerin akıbetlerinin, Kur'ân'ın gündeme taşıdığı Karun kıssası çerçevesinde düşünülmesinde ve değerlendirilmesinde yarar vardır. Zira Kur'ân, Kârûn ve benzeri kıssaları yukarıda değinildiği gibi yalnız tarihî bir vakıa, yaşanmış bir olgu çerçevesinde anlatmamaktadır. Kur'ân, kıssaları anlatırken, bunlardan ibret alınmasını istemekte, benzeri davranış ve tutumların neticesinde şekli değişik olsa da çeşitli ilahî cezaların bugün de yarın da yürürlükte olabileceğine işaret etmektedir.

İsraf ve lüks içinde yaşayarak hayatlarını tanzim eden zenginler, aslında mikro düzeyde yaşadıkları toplumun, makro alanda ise bütün dünyanın huzur ve istikrarını tehdit etmektedirler. Kavminin, Kârûn'a yaptığı en ciddi eleştiri de bu yönde olmuş, “Yeryüzünde bozgunculuk isteme (fesat çıkarma)” diyerek onu ikaz etmişlerdir. Evrende huzuru tehdit eden hususlardan biri de gerek birey, gerekse toplum ve devletler bazında zenginlerin müsrif davranışları, yoksullara, çevrelerine olan maddî ve manevî sorumluluklarını yerine getirmemeleridir.

Allah Teâlâ'nın ihsan ettiği serveti kibir ve üstünlük aracı yaparak insanları ezmek, hor ve hakir görmek, kendini toplumun ve halkın seçkini

sanmak, hem nimetin sahibine, hem de halka karşı büyük bir nankörlüktür. Bir kimsenin maliki bulunduğu servet ve nimetlerde yaşadığı çevrenin büyük bir tesiri ve katkısı vardır. Şayet böyle bir muhitte yaşamamış olsaydı, söz konusu servete belki de nail olamayacaktı. Ürünlerini satacak ve tüketecek bir topluluk olmasaydı, nasıl üretimini devam ettirip zengin olabilirdi? Bu açıdan servetin oluşmasında toplumun ve toplumu oluşturan bireylerin doğrudan ya da dolaylı yoldan önemli bir desteği ve katkısı vardır. “Müşteri velinimetimdir” ilkesi, bu çerçevede söyleneceklerin hülâsasıdır.

Kârûn, çevresine karşı görevini yerine getirmekten imtina etmiş, onların serveti üzerindeki haklarını görmezden gelmiştir. Ancak Kârûn'un bu tutum ve davranışına karşı kavminin içinde bulunan erdemli ve bilge kişiler onu uyarmış, ve yaptığıının yanlış olduğunu cesaretle söylemekten geri durmamışlardır. Özellikle dünyevileşmenin doruğa ulaştığı günümüzde ihtirasları uğruna tebzîr düzeyine varacak bir şekilde harcamada bulunan, Kârûn gibi gösterişli bir yaşantı ile hayatlarını kurgulayan, kötü duygularını ve arzularını ilahlaştıran, hedonizmin (hazcılığın) esiri olmuş zenginleri uyuracak bilge insanlara, emr-i marûfu ve nehy-i ani'l-münker görevini yapacak bir cemaate şiddetle ihtiyaç vardır.

Gerek ulusal gerekse küresel sistem içerisinde kapital sermayenin temel özelliği, bencil ve egoist bir zemine oturmuş olmasıdır. “Benim mutluluğum önemlidir. Öncelikle ben zengin olayım. Benim huzurum ve refahım, ötekilerden önce gelir. Halk feda olsun” algısı bu zihniyetin temel mantığını teşkil eder. Böyle bir oluşumda büyük bir kitlenin bir avuç kitleye tahakkümü vardır. Böyle bir yapının makes bulmasının en önemli sebepleri arasında mikro düzeyde ulusal servetin adilâne paylaşılabilmiş olması, makro ölçekte ise bugünkü tabirle küreselleşme bağlamında gerek üretilen servetin ve gerekse tabii zenginliklerin belirli kişilerin, toplumların ve devletlerin ellerinde tekelleşmesidir. Bu zihniyetin, ulusal devletin içinde şekillenmesi, küresel sistemin unsurları ile uyum içindedir. Hatta tabii bir uzantısıdır. Kârûn kıssasını da bu çerçevede değerlendirmenin, ondan ders çıkarmanın ve böyle bir oluşuma karşı gereken direnci göstermenin gerekli olduğu kanaatindeyiz. Kârûn kıssasının, hem seküleristlere hem de âhirete inandığı halde dünyevileşmenin anaforuna kapılmış müminlere önemli bir uyarı niteliğinde olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Akar, Muhlis, *Tüketim Ahlâkı ve İsrâf*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1. Baskı, 2008.
- Adler, Alfred, İnsan Tanıma Sanatı, çev. Şelale Başar, İstanbul, 1985.
- Baymur, Feriha, *Genel Psikoloji*, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 1994.
- Beydavî, Nâsıruddin Ebû Said Abdullah b. Ömer el-Beydâvî (ö. 685/1286), *Envâr-ı't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vîl*, (Kitab Mecmua mine't-Tefâsir içinde), Beyrut, ts.
- Buharî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (ö. 256/870), *Sahîhu'l-Buhârî*, İstanbul, 1981 (Çağrı Yayınları, I-VIII).
- Buladı, Kerim, *Kur'ân'da Nankörlük Kavramı*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2001.
- Çimen, Abdullah, *Niçin Helâk Oldular*, Işık Akademi Yayınları, İstanbul, 2007.
- Demirbaş, Asaf, *Karakter ve Din Eğitimi*, Ankara İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1981.
- Ebû Bekir er-Râzî (ö. 760), *Muhtâru's-Sihâh*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.
- Ebû Tâhir, Muhammed b. Yakub el-Fîrûz Âbâdî (ö. 817 h.), *Tefsîru İbni Abbâs*, (Kitab Mecmua mine't-Tefâsir içinde), Dâru İhyâit-Türâsî'l-Arabiyyi, Beyrut, ts.
- Harman, Ömer Faruk, *DİA*, İstanbul, 2001, XXIV.
- Hâzin, Alâuddin Ali b. Muhammed b. İbrahim (ö. 741/1340), *Lübâbu't-Te'vîl fî Meâni't-Tenzil*, Beyrut, ts. (Kitabun Mecmuatün mine't-Tefâsir içinde)
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd (ö. 273/886) *Sünenü İbni Mâce*, İstanbul, 1981 (Çağrı Yayınları, I-II)
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemalüddîn Muhammed b. Manzûr, el-Efrikî (ö. 711/1311), *Lisânü'l-Arab*, Darü İhyâit-Türâsî'l-Arabiyyi, Beyrut, 1999.
- Toshihiko İzutsu (1941/1993), *Kur'ân'da Dinî ve Ahlâkî Kavramlar*, tercüme, Selahattin Ayaz, Pınar Yayınları, İstanbul, 1991.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed (ö. 671/1273), *el-Camiu li Ahkâmî'l-Kur'ân*, Beyrut, 1995.
- Kutub, Seyyid (1906/1966), *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, Beyrut, 1987 (I-VI)
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc (ö. 261/874), *Sahîhu Müslim*, İstanbul, 1981 (Çağrı Yayınları, I-III)
- Nesefî, Ebul-Berakât Abdullah b. Ahmed (ö. 710/1310), *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, (Kitabun Mecmua mine't-Tefâsir içinde) Beyrut, ts.
- Özek, Ali ve arkadaşları, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Açıklamalı Meâlî*, Medine, 1992.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali Muhammed eş-Şevkânî (ö.1250/1834), *Fethu'l-kadîr el-Câmiu beyne Fenneyi'r-Rivâyeti min İlmi't-Tefsîr*, Dâru'l-Kitabi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr et-Taberî (ö. 310/992), *Câmiu'l-Beyân fî Tesîri'l-Kur'ân*, Kahire, 1987 ((c. XII, cz. XXX).
- Tirmizî, -Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî (ö. 279/892), *Sünenü't-Tirmizî*, İstanbul, 1981 (Çağrı Yayınları, I-V).
- Tunç, M. Şekip(1883/1958), *Psikolojiye Giriş*, İstanbul, 1949.
- William H. Swatos-Kevin J. Christiano, *Sekülerleşme Teorisi: Bir Kavramın Serüveni (Sekülerizm Sorgulanıyor)*, hazırlayan, Ali Köse, Ufuk Kitapları, İstanbul, 2002, içinde.
- Zakzuk, M. Hamdi, *Oryantalizm*, tercüme, Abdülaziz Hatip, Işık Yayınları, İzmir, 1993.
- Zemahşerî, Zemahşerî, Muhammed b. Ömer ez-Zemahşerî (ö. 538/1143), *el-Keşşâfü an Hakâiki Gavâmidi't-Te'vîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fî Vücûhi't-Tenzil*, Dâru'l-Kitabi'l-Arabiyyi, Beyrut, ts.